

ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΤΕΓΑΣΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΤΕΕ ΣΕ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΑ ΚΤΙΡΙΑ

Το ΤΕΕ καταλύτης για την ανάπτυξη των προσφυγικών της Αλεξάνδρας

Η παρέμβαση του ΤΕΕ θα έχει μεγάλο όφελος για την Αθήνα και τον τεχνικό κόσμο. Αξιοποιείται συγχρηματοδότηση από Δημόσιο, Δήμο και προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σε ώριμο στάδιο συμφωνίας βρίσκεται η συνεργασία του ΤΕΕ με το δήμο Αθηναίων, την Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου και το υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, μέσω του Οργανισμού Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας, ώστε να δρομολογηθεί η λύση για τη στέγαση καινοτόμων υπηρεσιών, που σχετίζονται με τη γνώση και την τεχνολογία για τους μηχανικούς και ευρύτερα την κοινωνία, στα προσφυγικά της λεωφόρου Αλεξάνδρας. Το ΤΕΕ, όπως έχει αναλάβει δέσμευση, προχώρησε στη σύνταξη φακέλου με ολοκληρωμένη πολεοδομική αρχιτεκτονική πρόταση αξιοποίησης τεσσάρων κτιρίων των προσφυγικών πολυκατοικιών, για να στεγαστούν υπηρεσίες του Επιμελητηρίου,

όπως η Βιβλιοθήκη, το ΙΕΚΕΜ, η Τράπεζα Πληροφοριών και οι Εκδόσεις ΤΕΕ και δημιουργίας υπόγειου αμφιθεάτρου για εκδηλώσεις τεχνικού, επιστημονικού, αλλά και ευρύτερα, κοινωνικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Η πρωτοβουλία του ΤΕΕ, με μεγάλη προστιθέμενη αξία για τους μηχανικούς, την πόλη και την ποιότητα ζωής των κατοίκων της Αθήνας, ασφαλώς δίνει το έναυσμα για την προώθηση συνολικού σχεδίου ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής της λεωφόρου Αλεξάνδρας, με σεβασμό στην αρχιτεκτονική και ιστορική μνήμη και τη δημιουργία χώρων πρασίνου μέχρι το λόφο Στρέφη, όπως είναι στους σχεδιασμούς του δήμου και της κυβέρνησης.

Επιμέλεια: ΑΡΓΥΡΗΣ ΔΕΜΕΡΤΖΗΣ

Πόλος καινοτομίας και

Πρότυπες εφαρμογές

Η μετεγκατάσταση υπηρεσιών του ΤΕΕ στα προσφυγικά, που μπαίνει σε τροχιά υλοποίησης, αποτελεί το επιστέγασμα αλληπάλληλων παρεμβάσεων και προτάσεων του ΤΕΕ, την τελευταία δεκαετία, σε συνεργασία με τους φορείς και εκπροσώπους της Αυτοδιοίκησης, των αρχιτεκτόνων, των πολυτεχνικών σχολών, του πολιτισμού και των κοινωνικών οργανώσεων για τη διάσωση από την εγκατάλειψη, αλλά και την απειλή της κατεδάφισης των συγκροτημάτων κατοικιών της περιοχής, που κτίστηκαν το 1936, από επώνυμους αρχιτέκτονες, σύμφωνα με τις αρχές του μοντέρνου κινήματος και την ανάπλαση και αναβάθμιση της ευρύτερης περιοχής.

Κομβικό σημείο των εξελίξεων αποτέλεσε η κοινή πρόταση Δήμου Αθηναίων και ΤΕΕ το Μάρτιο του 2009. Σε κοινή συνέντευξη Τύπου ο πρόεδρος ΤΕΕ, Γιάννης Αλαβάνος, και ο δήμαρχος Αθηναίων, Νικήτας Κακαλαμάνης, παρουσίασαν την κοινή πρόταση, η οποία περιλαμβάνει την ανταλλαγή οικοπέδου του ΤΕΕ στα Εξάρχεια, επί των οδών Χ. Τρικούπη, Ναυαρίνου και Ζωοδόχου Πηγής, με τμήμα των κτιρίων των

προσφυγικών, ώστε να μετασκευαστούν σε εγκαταστάσεις αιχμής του Τεχνικού Επιμελητηρίου.

Η πρόταση του ΤΕΕ που αποσκοπεί να εφαρμόσει στα προσφυγικά, στην πράξη, μια σειρά σύγχρονων μέτρων για τη συντήρηση και αποκατάσταση των παλαιών κτιρίων στη χώρα μας (αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις για την αισθητική επαναφορά τους στην αρχική τους μορφή και με σεβασμό στην ιστορικότητά τους, έργα αντισεισμικής ενίσχυσης, πρότυπα μέτρα για την εξοικονόμηση ενέργειας κ.ά.), απευθύνθηκε στο ΥΠΕΧΩΔΕ και την Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου, στην αρμοδιότητα και την ιδιοκτησία των οποίων υπάγονται σήμερα, περίπου, 180 από τα 228 διαμερίσματα των συνολικά οκτώ προσφυγικών πολυκατοικιών της Λ. Αλεξάνδρας, οι οποίες πρόσφατα κηρύχθηκαν συνολικά διατηρητέες. Η πρόταση του ΤΕΕ έγινε, καταρχήν, αποδεκτή και δρομολογήθηκαν οι εξελίξεις.

Ειδικότερα, σημειώνεται ότι ιδιοκτησιακά η γη ανήκει στο Δήμο Αθηναίων, οι τέσσερις πολυκατοικίες ανήκουν στην ΚΕΔ, που μαζί με το ΥΠΕΧΩΔΕ αποζημίωσαν για να γίνει η απαλλοτρίωσή τους, ενώ στις υπόλοιπες τέσσε-

Η πρόταση του ΤΕΕ για τα προσφυγικά αποτελεί μία ολοκληρωμένη αρχιτεκτονική και πολεοδομική παρέμβαση. Στα τέσσερα κτίρια στεγάζονται η Βιβλιοθήκη, το ΙΕΚΕΜ, η Τράπεζα Πληροφοριών και οι εκδόσεις ΤΕΕ, ενώ προβλέπεται και η δημιουργία υπόγειου αμφιθεάτρου για εκδηλώσεις τεχνικού, επιστημονικού, αλλά και, ευρύτερα, κοινωνικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

Η πρόταση του ΤΕΕ διασφαλίζει:

- Ανάδειξη του μνημείου και της ιστορικότητάς του.
- Ανάδειξη του περιβάλλοντος χώρου ως χώρου πρασίνου και διαρκούς πολιτιστικού χώρου, με μόνιμες εκθέσεις φιλοξενίας και προβολής νέων ρευμάτων των τεχνών (εικαστικά, γλυπτική κλπ.).
- Διατήρηση της ιστορικής μνήμης και της αρχιτεκτονικής του μοντέρνου κινήματος

επιστημών υπέρ της κοινωνίας και των μηχανικών

ρις πολυκατοικίες υπάρχουν ιδιοκτήτες κάτοικοι, τα δικαιώματα των οποίων είναι δεδομένα.

Άμεση υλοποίηση

Εκτιμάται ότι υπάρχουν δυνατότητες άμεσης έναρξης του σχεδίου μετεγκατάστασης υπηρεσιών του ΤΕΕ στην περιοχή των προσφυγικών. Για την ολοκλήρωση της ανταλλαγής ιδιοκτησιών απαιτείται η συνηγορία της ΚΕΔ, η οποία έχει καταρχήν διασφαλιστεί από το ΤΕΕ, μετά από συνεννοήσεις που έγιναν αρμοδίως, με πρωτοβουλίες του προέδρου ΤΕΕ, Γιάννη Αλαβάνου. Πρόκειται για μία ανταλλαγή που τυπικά εντάσσεται απόλυτα στους στόχους της ΚΕΔ και μπορεί να στηριχτεί από οικονομική και περιβαλλοντική άποψη, ενώ θετικές είναι οι εξελίξεις σε επίπεδο πολιτικής ηγεσίας, ΥΠΕΚΑ και διοίκησης του ΟΡΣΑ. Απαιτείται ολοκλήρωση σειράς ενεργειών και νομικών και πολεοδομικών ρυθμίσεων, οι οποίες, μετά την έγκρισή τους από τη Διοικούσα Επιτροπή ΤΕΕ και το Δημοτικό Συμβούλιο Αθήνας, προωθούνται από στελέχη των δύο φορέων.

Το ΤΕΕ ως προς το οικονομικό σκέλος έχει εγγράψει πιστώσεις στον προϋπολογισμό του για την εκπόνηση των απαιτούμενων μελετών. Παράλληλα έχει διασφαλίσει τη δυνατότητα άμεσης χρηματοδότησης του έργου, υπό μορφή δανείου. Δεν μπορεί να σηκώσει μόνο του το βάρος όλης της χρηματοδότησης και γι' αυτό θα αναζητήσει τη συγχρηματοδότησή του, λόγω της προφανούς σπουδαιότητας του έργου, για την πόλη, τους πολίτες, τους μηχανικούς, από φορείς του Δημοσίου, το Δήμο και από προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ προωθούνται να ολοκληρωθούν οι τυπικές ενέργειες που αφορούν στο ιδιοκτησιακό καθεστώς, το ταχύτερο δυνατόν.

Αισθητική αναβάθμιση

Η παρέμβαση του ΤΕΕ λαμβάνει υπόψη και διασφαλίζει:

- Σεβασμό στους υπάρχοντες ιδιοκτήτες, στην ιδέα για ίδρυση μουσείου προσφύγων Μικρασίας, στη σκέψη για στέγαση συγγενών ασθενών, που νοσηλεύονται στον «Άγιο Σάββα».
- Ανάδειξη, σε συνεργασία με το Δήμο Αθήνας, του περιβάλλοντος χώρου, ως χώρου πρασίνου, αλλά και ως διαρκούς πολιτιστικού χώρου, όπου μπορούν να παρουσιάζονται τα νέα ρεύματα, αλλά και να εγκαθίστανται μόνιμα έργα τέχνης.
- Ανάδειξη του μνημείου και της ιστορικότητάς του.
- Αισθητική αναβάθμιση της περιοχής.
- Αξιοποίηση των ιδεών των αρχιτεκτόνων μηχανικών, των πολιτικών μηχανικών, των μηχανικών της πληροφορικής, των επικοινωνιών και των δικτύων, των μηχανι-

κών, που ασχολούνται με την εξοικονόμηση ενέργειας, πολλών άλλων ειδικοτήτων μηχανικών, ώστε ο χώρος, με δαπάνες που αντιμετωπίζονται, να διατηρηθεί ως μνημείο της αρχιτεκτονικής, να είναι λειτουργικός, να αναστηλωθεί υποδειγματικά, να είναι πρότυπο εξοικονόμησης ενέργειας, κέντρο υποδειγματικής λειτουργίας των επιμέρους μονάδων του, παροχής των πλέον σύγχρονων υπηρεσιών, όπως αρμόζει σε μια περιοχή, όπου είναι εγκατεστημένος ένας βασικός πυρήνας επιστημόνων, που θέλει να παίξει έναν ευρύτερο ρόλο στο διεθνή καταμερισμό.

- Εγκατάσταση σε διαφορετικά κτίρια της μεγαλύτερης τεχνικής μονάδας τεκμηρίωσης και βιβλιοθήκης της χώρας, εκτός των πολυτεχνικών σχολών, του μεγαλύτερου, αμιγώς δημόσιου, φορέα παροχής διαδικτυακών υπηρεσιών, που είναι η Τράπεζα Πλη-

ροφοριών του ΤΕΕ, ενός από τα ισχυρότερα Ινστιτούτα Επιμόρφωσης, που είναι το ΙΕΚΕΜ ΤΕΕ και άλλες υπηρεσίες αιχμής.

Πράσινο στο Κέντρο

Η συγκεκριμένη παρέμβαση του ΤΕΕ θα έχει άμεσο οικονομικό κόστος αλλά εκτιμάται ότι μεσοπρόθεσμα θα είναι πολύ μεγαλύτερο για την Αθήνα και για τον τεχνικό κόσμο. Έναντι αυτής της δυνατότητας που δίνεται στο ΤΕΕ και ταυτόχρονα με τη νομική ολοκλήρωσή της, αυτό θα παραχωρήσει το ακίνητο ιδιοκτησίας του επί των οδών Χαριλάου Τρικούπη και Ναυαρίνου, προκειμένου να γίνει πάρκο. Έτσι δημιουργείται ένας μικρός πνεύμονας πρασίνου, σε μια περιοχή που τον έχει ανάγκη, όπως και πολλές άλλες περιοχές της πρωτεύουσας. Το ΤΕΕ με αυτό τον τρόπο, συμβάλλει σε ένα σημαντικό πρόγραμμα δημιουργίας χώρων πρασίνου, περιπάτου, αναψυχής και αναζωογόνησης μεμονωμένων ή ενοποιούμενων, σε δύο σημεία της Αθήνας.

Το ΤΕΕ αγόρασε το ακίνητο το 1972. Κατεδάφισε το υπάρχον κτίριο, που στέγαζε την κλινική Συμπαρούνη. Προκήρυξε και ολοκλήρωσε αρχιτεκτονικό διαγωνισμό την περίοδο των αρχών της δεκαετίας 1980, προκειμένου να στεγάσει τα γραφεία και τις υπηρεσίες του. Το 1990 έκανε πρόταση στο Δήμο για να μετατραπεί σε χώρο πρασίνου υπό προϋποθέσεις. Η δυνατότητα υλοποίησης των προϋποθέσεων ακυρώθηκε χωρίς να έχουν ευθύνη γι' αυτό ούτε ο Δήμος ούτε το ΤΕΕ. Το ΤΕΕ δεν μπορεί «δικαιοπρακτικά» να παραχωρήσει το ακίνητο, χωρίς να υπάρξει αντίλλαγμα, που θα αναπληρώνει το σκοπό για τον οποίο αγοράστηκε, που θα οδηγεί, τελικά, στην ύπαρξη ιδιόκτητων χώρων στέγασής του. ▶

Ιστορία των προσφυγικών οικισμών

Η οικιστική ιστορία των προσφύγων ξεκινά μέσα σε αντίσκηνα ή δημόσια κτίρια για να γίνει λίγο αργότερα μια δεύτερου επιπέδου εγκατάσταση σε ξύλινα παραπήγματα, με στοιχειώδεις συνθήκες υγιεινής. Το 1924, με χρηματοδότηση της Κοινωνίας των Εθνών, η Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων αρχίζει να κατασκευάζει μόνιμες κατοικίες, ενώ από το 1930 η Τεχνική Υπηρεσία του υπουργείου Προνοίας χτίζει και μεγάλα προσφυγικά συγκροτήματα βάσει των αρχών του Μοντέρνου Κινήματος. Χωροταξικά, η εγκατάσταση των προσφύγων γίνεται στην περιφέρεια της τότε πόλης, όπου υπήρχαν ελεύθερα οικοπέδα για μεγάλες παρεμβάσεις και συνάμα περιοχές που δεν συνόρευαν με την «καλή» Αθήνα. Έτσι, το «βάρος» της υποδοχής σηκώνει ο Δυτικός Πειραιάς (Κοκκινιά, Δραπετσώνα, Κερατσίνι, Ρέντης, Αιγάλεω, Κορυδαλλός), όμορες συνοικίες του Πειραιά (Τζιτζιφιές, Μοσχάτο, Καλλιθέα), η Νέα Φιλαδέλφεια, η Νέα Ιωνία, αλλά και περιοχές στο στεφάνι του Υμηττού (Καισαριανή, Βύρωνας). Σε πολλά προσφυγικά συγκροτήματα (λεωφόρος Αλεξάνδρας, Στέγη Πατρίδος, Δουργούτι) βάζουν τη σφραγίδα τους ο αρχιτέκτονας Κίμων Λάσκαρης και ο πολιτικός μηχανικός Δημήτριος Κυριακός.

Τα προσφυγικά της Αλεξάνδρας σύμβολο της αστικής μνήμης

Πρόκειται για 8 τριώροφες πολυκατοικίες με 228 διαμερίσματα που κτίστηκαν το 1936, από επώνυμους αρχιτέκτονες, σύμφωνα με τις αρχές του μοντέρνου κινήματος, στο πλαίσιο ενός προγράμματος «εκκαθάρισης τρωγλών», για να στεγαστούν πρόσφυγες του '22.

οργανωμένης δόμησης, που συστάθηκε για πρώτη φορά, στο πλαίσιο ενός ευρύτερου σχεδίου, προκειμένου να στεγαστούν οι μυριάδες προσφύγων από τη Μικρά Ασία, αποτελώντας ουσιαστικά την πρώτη κατασκευή κοινωνικής κατοικίας. Από αρχιτεκτονική άποψη, πρόκειται για «αυστηρά ωφελμιστικά κτίρια, στη γραμμή του γερμανικού φανξιοναλισμού, απλά παραλληλεπίπεδα κατασκευασμένα με πλάκες οπλισμένου σκυροδέματος και επιχρισμένη λιθοδομή, “χωρίς ίχνος διακόσμησης ή άλλης παρα-

χώρησης σε πλαστικές αναζητήσεις”. Η μόνη διακόσμηση που συλλαμβάνει σήμερα ο φακός στα γερασμένα αυτά κτίρια, είναι προϊόν της έκτοτε ιστορικής διαδρομής του τόπου: Τα ίχνη από τις σφαίρες των Δεκεμβριανών του 1944 στους τοίχους και τα πολύχρωμα υφάσματα απλωμένα στους μικρούς πανομοιότυπους εξώστες».

Εκτιμώντας ότι οι πυρήνες των προσφυγικών κατοικιών είναι κάτι παραπάνω από ένα κομμάτι της κυριακής ταυτότητας της πόλης και συνιστούν δύναμη μέρους της συνέχειας του αστικού χώρου, το συγκρότημα των οκτώ Προσφυγικών Πολυκατοικιών της Λεωφόρου Αλεξάνδρας στο σύνολό του αποτελεί το στοιχείο μέσω του οποίου αναγνωρίζεται συμβολικά η αστική μνήμη στην πόλη της Αθήνας.

Επομένως, για το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας η διατήρηση και προστασία των Προσφυγικών Πολυκατοικιών της Λεωφόρου Αλεξάνδρας στο σύνολό τους, έχει άμεση σχέση με την αρχιτεκτονική συνέχεια της Αθήνας και την ιστορική μνήμη της και δεν είναι διαπραγματεύσιμη ούτε υπόκειται σε «εκπτώσεις».

Στο σχεδιασμό τους τηρήθηκαν όλοι οι κανόνες υγιεινής: καλός φωτισμός και αερισμός και το σύνολο των κτισμάτων τοποθετήθηκε σε μια έκταση 14,5 στρεμμάτων. Σήμερα αυτό το κομμάτι της Αθήνας λόγω του διαφορετικού τρόπου δόμησης, συμπυκνώνει μνήμες και ιστορία, και αποτελεί, ταυτόχρονα, μια πολύτιμη ανάσα διαφοράς, σε σχέση με την πυκνοδομημένη πόλη. Περιλαμβάνει στοιχεία ποιότητας, όχι μόνο για τους κατοίκους του, αλλά για όλη την πόλη, παρ' όλη τη σημερινή εικόνα της υποβάθμισης, που το σκεπάζει.

Το συγκρότημα των Προσφυγικών Πολυκατοικιών της Λεωφόρου Αλεξάνδρας οικοδομήθηκε μεταξύ των ετών 1933-1935, βάσει σχεδίων των αρχιτεκτόνων Κίμωνα Λάσκαρη και Δημητρίου Κυριακού, υπαλλήλων τότε της Τεχνικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Προνοίας (ΤΥΥΠ).

Πρόκειται για το αποτέλεσμα της δράσης ενός κρατικού μηχανισμού

Η τολμηρή πρόταση του ΤΕΕ

της **ΒΙΒΗΣ ΜΠΑΤΣΟΥ***

Τα προσφυγικά της Λεωφόρου Αλεξάνδρας αποτελούν ένα μοναδικό δείγμα αρχιτεκτονικής του μοντέρνου κινήματος, με πρότυπο τον μορφολογικό κώδικα του Bauhaus, στην Ελλάδα. Αποτελούν σημαντικό έργο των Κ. Λάσκαρη και Δ. Κυριακού, αρχιτεκτόνων του Μεσοπολέμου (1933-1935), και δείγμα οργανωμένης δόμησης κοινωνικής κατοικίας.

Η τολμηρή πρόταση του ΤΕΕ, που στοχεύει σε μια παρέμβαση - πρότυπο, με βάση τις αρχές της βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής και της εξοικονόμησης ενέργειας, ίσως είναι μοναδική ευκαιρία αποκατάστασης - ανάδειξης και επανάχρησης ολόκληρου του κτιριακού συνόλου με λειτουργίες δημοσίου συμφέροντος, κατοικίας χώρων πρασίνου, μουσείου των προσφύγων, πολιτιστικών εκδηλώσεων και ξενώνα φιλοξενίας για το νοσοκομείο «Άγιος Σάββας».

Η πρόταση του ΤΕΕ σέβεται την ιστορική, κοινωνική, αρχιτεκτονική μνήμη του ίδιου του συγκροτήματος, αλλά και της πόλης των Αθηνών.

Το ΤΕΕ, για μια ακόμη φορά, επιλέγει το δρόμο που του υπαγορεύει ο κοινωνικός του χαρακτήρας. Μένει η πολιτεία να αγκαλιάσει και να προωθήσει την υλοποίηση της ανταλλαγής, διότι ο χαρακτηρισμός ή η κήρυξη ως μνημείου του κτιριακού συνόλου των προσφυγικών της Λ. Αλεξάνδρας δεν έχει ως άμεσο επακόλουθο και τη διάσωσή του.

Τον πρόεδρο και τη Δ.Ε. του ΤΕΕ στην προσπάθεια αυτή στήριξαν, με μελέτες σχέδια, προϋπολογισμούς κόστους, σύνταξη κτιριολογικού προγράμματος για τις υπηρεσίες που είναι δυνατόν να στεγαστούν στα 4 κτίρια της Λεωφόρου κλπ., οι:

- Βιβή Μπάτσου, αρχιτέκτων - πολεοδόμος
- Αντώνης Πρωτονοστόριος, πολιτικός μηχανικός
- Δημήτρης Κονταργύρης, αρχιτέκτων
- Ντένις Κρίστι, αρχιτέκτων
- Μάικ Μάμος, σχεδιαστής Η/Υ

* Αρχιτέκτων – πολεοδόμος